

Remissvar

Yttrande till:	Regeringskansliet
Vårt diarienummer:	KS/2024:617
Ert diarienummer:	Fö2024/01668
Beslut:	Kommunstyrelsen 2025-02-06, § 15

Sunne kommuns yttrande

Sunne kommun välkomnar utredningens betänkande och anser att det är ett viktigt steg mot att stärka kommuners beredskap under kris och krig.

Vi tackar för att vi fått möjligheten att svara på remissen och vill särskilt lyfta fram följande punkter:

- Behovet av tydligare och mer detaljerade krav på kommunernas förberedelser och åtgärder
- Nödvändigheten av en finansieringsmodell som säkerställer att kommunerna får full kostnadstäckning
- Vikten av en ändamålsenlig lagstiftning som tar hänsyn till de betydande skillnader som finns mellan olika kommuner

Det är ett mycket omfattande lagförslag där särskilt de särskilda verksamhetskraven kommer ställa mycket höga krav på kommunerna att klara av exempelvis förflyttningar, samlingsplatser och att hålla beredskapslager.

Kort fakta om Sunne kommun

Sunne är en kommun mitt i Värmland med 13 400 invånare.

Lite färre än hälften av våra invånare bor i vår centralort som är relativt centralt placerad i kommunen som har sjön Fryken som delar kommunen i två halvor (så även centralorten) i nord/sydlig riktning.

I övrigt bor invånarna är utspritt, med viss koncentration runt fyra kyrkbyar som ligger 1,5 - 2,5 mil bort från centralorten.

Vi har en befolkningstäthet på ca 9 invånare/kvadratkilometer.

Avstånd till våra grannkommuners tätorter är Munkfors, 3 mil, Torsby, 4 mil, Forshaga, Kil och Arvika, 5 mil, räknat från centralorten. Vägstandard och -storlek är mycket varierande.

Detaljerade synpunkter

Sunne kommun ställer sig bakom utredningens förslag att använda begreppen fredstida krissituation, kvalificerad fredstida krissituation samt höjd beredskap.

I Sunne kommuns remissvar tas inte rimligheten i de faktiska krav som ställs för beredskap upp då det ligger utanför vår kompetens att bedöma exempelvis hur länge kommunen måste ha beredskapslager.

Sunne kommun instämmer i utredningens förslag om att kommuner bör ha omedelbar tillgång till dricksvatten och livsmedel, reservkraftsystem för el- och värmeförsörjning, reservdelar och reparationsutrustning samt robusta och säkra ledningsplatser. Det är också viktigt att ha förmåga att förflytta människor till trygga plaster och upprätta livsmedelslager.

Sunne kommun instämmer med utredningen att den inskränkning på det kommunala självstyret som de nya författningsförslagen innebär är proportionerlig med hänsyn till frågans dignitet.

Sunne kommun anser inte:

- Att kommunerna ska ansvara för privata utförares verksamhetsförmåga
- Att kommuner måste ha en särskild krisledningsnämnd
- Att SKR inte längre ska teckna avtal för kommunerna med staten
- Att 17,5 mdr kronor kommer att räcka för att täcka kommunernas kostnader för att uppfylla de krav som den nya lagstiftningen ställer.

Skälen till ovanstående redogörs för under respektive punkt nedan.

Kommuners ansvar för privata utförares verksamhetsförmåga

Utredningen föreslår att kommunerna ”i sina uppdragsavtal med enskilda fysiska eller juridiska personer på dessa verksamhetsområden, i största möjliga utsträckning säkerställa dessa aktörers förmåga att upprätthålla sina verksamheter under fredstida krissituationer eller höjd beredskap.” (sid. 261)

Det vill säga ska reglera i upphandling och avtal med privata utförare inom exempelvis socialtjänsten eller annan samhällsviktig verksamhet (förutom skolan).

Utredningen konstaterar också att vidare utredningar kan behövas för att överväga vilken förmåga som privata utförare bör ha samt ”Det synes ändamålsenligt och lämpligt att på

längre sikt författningsreglera den förmåga som de privata aktörer som avses i punkterna 1 och 2 bör ha under fredstida krissituationer eller höjd beredskap, och i samband med det ta ställning till hur en sådan förmåga bör finansieras.”

Här anser Sunne kommun att ett mycket stort och dessutom otydligt ansvar läggs på kommunerna. Utredningen konstaterar själv att ytterligare utredning behövs för att veta vilka krav som ska ställas hur finansieringsfrågan ska lösas.

Det är utifrån det angivna ovan orimligt att anta att enskilda kommuner ska kunna avgöra vilka krav som kan och ska ställas i ett upphandlingsskede redan nu.

Vi instämmer med utredningen att det bör läggas ett uppdrag att skriva in i skollagen att för att godkännas som huvudman för en friskola ”ska den tillståndssökande ha förmåga att upprätthålla skolverksamheten under fredstida krissituationer eller förhöjd beredskap.”

Sunne kommun anser inte att det bör ligga på kommunerna att ansvara för andra huvudmäns (friskolors) planer.

Krisledningsnämnd

Utredningen beskriver att de flesta kommuner har krisledningsnämnd som består av ledande politiker, det vill säga kommunstyrelsen eller dess arbetsutskott. En speciell krisledningsnämnd är följaktligen en onödig överbyggnad.

Ansvar och kompetensen är ändå till slut kommunstyrelsens, därför är det rimligare att kommunstyrelsen går upp i motsvarande stabsläge vid en kris eller höjd beredskap och i stället vid en kris ges samma möjligheter som föreslås för krisledningsnämnd (att överta hela eller delar av verksamhetsområden från andra nämnder).

På så sätt säkerställs kontinuitet och ledningsförmåga effektivare.

En krisledningsnämnd på 3 - 4 personer är dessutom mer sårbar om 1 - 2 personer blir indisponibla på grund av exempelvis just krisen som ska hanteras.

Redan idag kan kommunstyrelsens ordförande fatta ordförandebeslut om det behövs snabba beslut på kort varsel.

Sunne kommun anser därför inte att krav på en särskild krisledningsnämnd ska kvarstå.

Överenskommelser mellan SKR och staten

Sunne kommun instämmer inte med utredningens slutsats att nuvarande system med avtal mellan staten och Sveriges kommuner och regioner, SKR ska upphöra. Vi anser att dagens system leder till en ändamålsenlig och effektiv styrning.

SKR tillför mycket samlad kompetens som inte mindre kommuner klarar av att ha själva och den aggregerade kunskap som SKR har genom att representera samtliga kommuner och regioner är en viktig dimension för att säkerställa likvärdig beredskap och finansiering.

Finansiering

Sunne kommun anser inte att den beräknade kostnaden ligger i närheten av den faktiska kostnaden som kommer krävas för att bygga upp de förmågor som lagstiftningen stipulerar.

Det är många förmågor som idag finns till viss del, eller som saknas helt som ska byggas upp och underhållas. Nedan redovisas några exempel som tydliggör att den beräknade summan inte kommer täcka kommunernas kostnader.

Verksamhetsförmåga

Kommuners förmåga vid omfattande eller extrema bristsituationer under kvalificerade fredstida krissituationer och höjd beredskap ska omfatta att ”bygga upp en verksamhetsförmåga som innebär följande: Vid omfattande eller extrema bristsituationer under kvalificerade fredstida krissituationer eller höjd beredskap ska kommuner och regioner, med användning av endast egna tillgängliga resurser, under cirka två veckor kunna försörja sina samhällsviktiga verksamheter av grundläggande betydelse för människors liv och hälsa samt sina verksamheter för kollektivtrafik med vatten, el, värme och drivmedel samt reservdelar och reparationsutrustning.” (sid. 277).

För att beräkna kostnader för ovan tar utredningen Uppsala som exempel. Där har beredskapslager av livsmedel byggs upp till en kostnad av 90 kronor/invånare i uppbyggnad och 2 kronor per invånare i drift. För Sunne kommun motsvarar det knappt 1,3 mkr för uppbyggnad och 28 600 kronor årligen i driftskostnader. En orimligt låg summa. Även om generella statsbidrag till viss del kompenserar för olikheter mellan kommuner så är det osannolikt att beräknade medel kommer räcka.

Utredningen tar också upp Jönköpings kommuns kostnader för det beredskapsarbete som de redan genomfört (240 mkr för två år och då med en del redan gjorda investeringar) som ett märke för att totalkostnaden för Sverige skulle kunna bli runt 17,5 mdkr.

Det är sannolikt så att mindre kommuner kommer ha en större kostnad per invånare. Jönköping med 140 000 invånare och en dubbelt så hög befolkningstäthet som exempelvis Sunne har med all säkerhet en hel del skalfördelar som mindre kommuner saknar.

När den totala summan beräknas utifrån kostnader som större kommuner haft finns dessutom inte utrymme till omfördelning för att kompensera för ovan nämnda (och andra) olikheter.

Särskilda samlingsplatser

Det behövs ytterligare förtydliganden om de särskilda samlingsplatser som föreslås av utredningen.

Det framgår inte hur stora samlingsplatserna ska vara, det vill säga hur många personer som de förväntas kunna ta emot, det är också otydligt om de ska inrymma boende¹ eller inte, om

¹ På sid. 25 i utredningen står om verkställighet av utrymning och inkvartering och på sid. 355 resonerar utredningen om att förslaget om särskilda samlingsplatser är bra för att kommuner effektivt ska kunna verkställa en utrymning eller inkvartering. Men i avsnittet om

det ska finnas tillgång till livsmedel/mat/tillagning samt hur långt avstånd som är rimligt att ha till en samlingsplats.

Utredningen den bedömningen att investeringskostnaden för att inrätta en särskild samlingsplats i en befintlig byggnad som ägs av det offentliga eller en enskild fysisk eller juridisk person är cirka 1 miljon kronor. Det behövs minst en särskild samlingsplats per 10 000 invånare enligt utredningen. Utredningen utgår i detta avseende från att de allra minsta kommunerna genom avtalssamverkan bör kunna ha gemensamma särskilda samlingsplatser. Utredningen är samtidigt medveten om att stora geografiska avstånd kan medföra att det är svårt eller omöjligt att ha tillgång till gemensamma särskilda samlingsplatser. Trots detta bedömer utredningen att det endast cirka 1 000 särskilda samlingsplatser i landet (10 000 000/10 000) och att den totala investeringskostnaden för att inrätta särskilda samlingsplatser i landet skulle utifrån denna bedömning uppgå till cirka 1 miljard kronor

I Sunne skulle ovanstående beräkning innebära att vi skulle i snitt behöva 1,5 uppsamlingsplats (14 300 invånare), i praktiken betyder det minst två. Utredningen har inte med lämpliga geografiska avstånd till en samlingsplats, men det är rimligt att anta att en kommun som Sunne, med de avstånd vi har, måste ha minst två, men mer sannolikt fem särskilda samlingsplatser för att kunna tillgodose intentionen i lagen. Alltså är det osannolikt att det skulle räcka med 1 mdr kronor för att skapa särskilda samlingsplatser.

Hjälp vid användning av skyddsrum eller andra skyddade utrymmen

Kommunens tillgång till skyddsrum är ytterst begränsat idag och skyddskapaciteten täcker bara en bråkdel av kommunens invånare. Det kommer ställas mycket höga krav på kommunen för att bygga upp en förmåga att förflytta berörda grupper till skyddsrum samt att identifiera skyddade utrymmen.

Verkställighet av utrymning och inkvartering

Även denna paragraf kommer ställa mycket höga krav på kommunernas förmåga och det är otydligt hur stor inkvarteringskapacitet som behöver finnas och kraven på inkvartering.

Av ovan nämnda resonemang blir det tydligt att det är orimligt att tro att den totala siffran på 17,5 mdkr kommer täcka kostnadsökningarna.

De ekonomiska beräkningarna tar inte heller med de ökade krav som speciallagstiftningar kan innebära, tex räddningstjänst enligt Lagen om skydd mot olyckor eller vattenförsörjning enligt lagen om allmänna vattentjänster.

Även om generella statsbidrag oftast är att föredra så finns det väldigt många osäkerhetsfaktorer i beräkningarna (se ovan resonemang) så det finns inget som säkerställer

särskilda samlingsplatser står uttryckligen att de inte ska tjäna som boende, utom i särskilda fall.

att kommunerna faktiskt får full täckning för de kostnader som uppstår. Eftersom utredningen inte kunnat göra annat än antaganden om kostnaden för staten borde, framför allt under ett uppbyggnadsskede och fram till dess att det är en del av det löpande arbetet, det vara riktade statsbidrag.

Övriga synpunkter

Anpassad lagstiftning

Sunne kommun instämmer med utredningens förslag om att en ny författningsreglering bör ta hänsyn till de skillnader som finns mellan olika kommuner vad gäller befolkningsmängd, geografiska förhållanden, tillgängliga resurser, risk för anfall och andra verksamhetsmässiga förutsättningar. Detta är nödvändigt för att skapa en ändamålsenlig och rättvis lagstiftning. Däremot är det viktigt att komma ihåg att kommuner som kan tyckas ha en låg risk för exempelvis angrepp eller naturkatastrofer kommer att behöva ta emot skyddsökande från de områden som drabbas och det kan i sin tur innebära mycket hög belastning på samhällets funktioner. Det är därför avgörande att alla kommuner får rätt förutsättningar för att bygga en god beredskap.

Information

Det är viktigt att kommunernas administrativa börda inte blir för stor i relation till syftet med informationsutbytet till myndigheter. Det är också viktigt att ingen dubbelrapportering behöver ske utan att myndigheter samarbetar sinsemellan.

För att kommuners informationsskyldighet till allmänheten ska kunna fullgöras är det viktigt att tydliga krav ställs på myndigheter att relevant information kommer kommunen till del.

Tillsyn

Sunne kommun instämmer med utredningens förslag att tillsynen bör skötas av länsstyrelserna, men det är viktigt att den sköts effektivt och inte innebär en för stor ökad administrativ börda för kommunerna. Det är dock viktigt att länsstyrelserna har tillräcklig finansiering för att kunna sköta samordnings- och tillsynsansvaret gentemot kommunerna. Idag uppfattar vi att Länsstyrelsen i Värmland drar ner på sitt engagemang och överlåter mer ansvar på kommunerna med hänvisning till minskade anslag och tidsbrist på grund av utökade uppdrag utan tillhörande finansiering och den utvecklingen är oroväckande och kan komma att påverka så att mer ansvar och börda läggs på kommunerna.

Bakgrund

Sunne kommun har utsetts till remissinstans för betänkandet: Kommuners och regioners grundläggande beredskap inför kris och krig (SOU 2024:65)

Yttrandet skickas till
Regeringskansliet